

האם אנחנו חוששים מ'עין הרע'?

Category: בלק, במדבר

'עין הרע' היא קנאה של אדם במעלות חברו, אך מי שבטל לקב"ה ויודע שמעלותיו הגיעו רק בגלל רצון ה' לא צריך לחשוש. לצד החשש מלהיפגע, חשוב יותר להיזהר מלהזיק לזולת.

פעולות נגד 'עין הרע'

מישהו התעניין אצלי השבוע אם אפשר להשיג אצלינו בבית הכנסת חוט אדום red Ribbon שמחלקים בכותל המערבי, בקבר רחל ובמקומות נוספים. כאשר שאלתי אותו בשביל מה הוא צריך את זה, הוא השיב לי: שהוא ראה בטלוויזיה שהאנשים מפורסמים לובשים חוט אדום כסגולה נגד עין הרע, ולכן גם הוא רוצה אחד כזה?

מדוע דווקא חוט אדום עשוי לשמור עלינו מפני עין הרע? מה יש בצבע הזה יותר מאשר בכל צבע אחר? (ישנם כאלו שמסבירים שכאשר מלבישים ילד בצורה נאה והכל תואם, הנעליים בצבע הגרביים והמכנסיים בצבע של האף, תוקעים פתאום משהו אדום שבולט, וזה זועק שלא הכל מושלם בו כביכול ואין לקנאות בו וכו'). לפועל הרבי אמר שלבישת חוט אדום הוא מדרכי האמורי ולכן אסור ללבוש את זה. (מפי הרב יהודה לייב שפירא)

השאלה המשמעותית יותר היא: האם אנחנו מאמינים בעין הרע? כל אחד זוכר את הסבתא שלו אומרת "טפו טפו טפו, שלא יהיה עין הרע" וכיו"ב. אבל גם ביהדות אנחנו מוצאים שעושים דברים רבים כדי שלא יהיה עין רעה. בספר "שערי אפרים" מובא "שלא מניחין לעלות לתורה שני אחים זה אחר זה, וכן הבן אחר האב בשביל עין הרע. ואפילו אב עם בן בנו אין לקרות זה אחר זה אם אין כל כך צורך בדבר, ובשמחת תורה מקילין בזה".

כולנו מכירים את המנהג של שבירת הכוס מתחת לחופה, והכל יודעים שהטעם הוא זכר לחורבן. אבל ישנו טעם נוסף שהרבה לא יודעים, שהוא נגד עין הרע. כפי שמופיע ב"טעמי מנהגים": נוהגים לשבור כוס בחופה להראות שלא יהא שולט עין הרע, מחמת ריבוי עם שיש בחופה אולי יש עין הרע ע"כ שוברים את הכוס כדי שישלוט עין הרע על הכוס, והוא חלק לס"א שרוצה תמיד בחורבן ופירוד" (טעמי המנהגים עמ' תיב). כלומר, שאם משהו צריך חלילה להשתבש מוטב שזה יתבטא בכוס השבורה, ולא יותר מזה.

כידוע שכל מנהגי ישראל מיוסדים ומבוססים על התורה, וכבר בתורה עצמה אנו מוצאים שאבות העולם חששו לעין רעה. מסופר שכשאחי כסף ירדו למצרים לרכוש אוכל, התורה כותבת (בראשית מב, ה) "ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים" אומר רש"י: "מטמינין עצמן שלא יכירום, לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כולם בפתח אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו כדי

שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאים וכולם גיבורים".

וכך אנו מוצאים גם לגבי הלוחות השניות. בפרשת כי תשא רש"י מפרש (מיוסד על המדרש) על הפסוק "ואיש לא יעלה עמך" (שמות לד, ג): "הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהם עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות".

בלוחות הראשונות מסופר בתורה שהם ניתנו ברעש "עלה אל ה' אתה ואהרן ונדב ואביהו ושבעים איש מזקני ישראל", וכל העם היה בתחתית ההר וכל ישראל ראו את הקולות וידעו שהקב"ה נותן את לוחות הברית. בלוחות השניות נאמר "ואיש לא יעלה עמך" וגם "איש אל ירא בכל ההר". כולם עמדו רחוק מן ההר ולא ראו מאומה.

בפעם הראשונה כשמשה הוריד את הלוחות הראשונים הורידם בגלוי וכל ישראל ראו אותם, כי הוא לא הכין ארון להכניס אותם בתוכו, ואילו בלוחות שניות נאמר "ואפן וארד מן ההר ואשים את הלוחות בארון אשר עשיתי". "אמר לו הקב"ה אין לך יפה מן הצניעות שנאמר "ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך".

זרע יוסף' לא חושש

מהו עין הרע? המהר"ל מפרש שעין הרע הוא דבר מזיק טבעי שנוצר על ידי קנאת חברו. לדוגמה ילד מבקש מאמא ממתק, היא מעניקה לו אותו ומורה לו שילך לחדרו ויאכל את זה בלי שאחיו יראו את זה. אבל עם הוא יראה את הממתק לאחיו הוא יצטרך לחלוק אותו איתם. היא מזהירה אותו שאם הממתק יגרום לקנאה בין האחים היא תהיה מוכרחת לקחת את זה ממנו.

על דרך זה גם בעניינו, הקב"ה שהוא עצם הטוב משפיע טוב על האדם. אבל באם הטוב הזה גורם לכך שאנשים אחרים יקנאו וזה גורם להם צער אז זה יכול חלילה לגרום לכך שהוא יאבד אותו.

וזהו על דרך אמרתו של אדמו"ר המהר"ש על הפסוק "תפלה לעני כי יעטוף", שהעני יודע ומסכים על כך שהקב"ה ברא את העולם, ובעולמו ישנם עניים ועשירים, שהרי "חסד ואמת מן ינצרוהו", וצריך שיהיה חסד בעולם. אלא שהעני שואל: מדוע אני צריך להיות העני והלה יהיה העשיר, מדוע שלא יהיה ההיפך?! ואם העשיר אכן ממלא את תפקידו הרי זה משובח, אך אם אינו ממלא את תפקידו הקב"ה יכול חלילה להפוך את היוצרות.

הגמרא במסכת ברכות (דף כ' ע"א) מספרת על רבי יוחנן שהיה אדם יפה מאוד בגשמיות וכמובן גם ברוחניות, ודרכו היתה לשבת במקומות ציבוריים שאנשים רבים יוכלו לראות אותו. והגמרא שואלת: "וכי מר אינו מפחד מעין הרעה? ענה להם רבי יוחנן "אני מזרעו של יוסף שאין עין הרע שולטת בהם", ומדוע? כי כתוב "וידגו לרוב בקרב הארץ" שיתרבו בארץ כמו דגים, מה הדגים שבים מים מכסין עליהם ולכן אין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת

ואכן הגמרא במסכת ברכות אומרת (בדף נ"ה ע"ב), שאם אדם מגיע לעיר גדולה וחושש מפני עין הרע, שיאמר "אני פלוני בן פלוני מזרעא דיוסף קאתינא ולא שלטא ביה עינא בישא" [כאשר אדם מרגיש שהוא שייך לזרעא דיוסף, ויש לו את הביטול לקב"ה כמו שהיה ליוסף והוא מבין שכל מה שיש לו מגיע רק מאת הקב"ה] אין לו מה לחשוש מפני עין רעה, אלא ילך לבטח דרכו ויעבוד את ה'. ועל זה נאמר "שומר פתאים ה'".

להקפיד לא להזיק

באופן כללי, הגמרא (במסכת פסחים דף ק"י ע"ב) אומרת על הנושאים הללו "כללא דמילתא, כל דקפיד קפדי בהדיה, ודלא קפיד לא קפיד בהדיה, ומיהו למיחש בעי". כלומר, מי שחושש ומקפיד בדברים הללו של עין הרע וכיו"ב [אכן זה יכול יותר להשפיע עליו, ומי שאינו נוהג להקפיד בעניינים אלו ואינו חושש כל היום מפני המזיקים] אין מקפידים עליו והדבר לא יזיק לו.

וכמו שהרבי כותב באחד מאגרותיו ('אגרות קודש' חלק י"ג עמ' צב): "ובמ"ש אודות פב"פ שחש לעין הרע וכו', הרי בעניינים אלו כשאין משימין לב לזה כלל והיסח הדעת בתכלית, מבטלים אותם".

אבל יותר ממה שאנחנו צריכים לחשוש פן מישהו יזיק לנו בעין הרע, עלינו לחשוש יותר שמא אנחנו נזיק למישהו אחר בעין הרע שלנו [שלא ניתן עין הרע לזולת ולא נזיק לאחרים. וכמו שאנחנו אומרים בתפילה הנפלאה הנאמרת מידי לילה בקריאת שמע שעל המטה "רבונו של עולם הריני מוחל [] ולא יענש שום אדם בסבתי". אדם צריך לדאוג שאף אחד לא ייזק בעטיו ובסיבתו.

כיצד אפשר להיזהר מלהזיק לזולתו? באבות דר' נתן יש עצה לכך: "כשם שאדם רואה את ביתו של עצמו, כך יהא רואה ביתו של חברו, וכשם שאדם רוצה שלא להוציא שם רע על אשתו ובניו כך יהא אדם רוצה שלא להוציא שם רע על אשת חברו ובניו". אדם צריך לחוש שהצלחתו של חברו היא ההצלחה שלו, וכשם שהוא אינו רוצה לעורר יותר מדי תשומת לב על הצלחתו, כך עליו לחוש כלפי הצלחתו של חברו.

ובספר "זרע קודש" מובא שכאשר אדם חש תחושת קנאה בחברו ומכניס בו עין הרע [] עליו לשאת את עיניו למרום ולזכור שהכל נובע מאת הקב"ה, והקב"ה נותן לו את ההצלחה הזאת ואצלו הדבר אינו חידוש גדול כל כך, שהרי הוא יכול לתת ולהעניק הרבה יותר מזה.

זו למעשה היתה הבעיה של בלעם בשעתו, שרצה להכניס עין הרע בעם ישראל, כפי שמופיע בפרשתנו (פרק כד פסוק ב) "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו", אומר רש"י: "וישא בלעם את עיניו בקש להכניס בהם עין רעה". אולם הקב"ה לא הניח לו לעשות זאת ומיד

ותהי עליו רוח אלקים "עלה בלבו שלא יקללם", ולא רק שלא קילל אותם אלא בירכס ואמר "מה טובו" וגו'.

ומזה אנו למדים שאם מישהו רוצה לתת עין הרע ליהודי שני ☞ הקב"ה מפר את עצתו, ויתרה מזו: לתת עין הרע זהו מעשה בלעם. יהודי לומד רק לפרגן לשני ולהיות שמח תמיד בהצלחתו.